

Putinin toinen kerta

Vladimir Putinin voitto presidentinvaaleissa oli selvä, vaikkakaan ei kovin tyylikäs. Putinin ja Dmitri Medvedevin ilmoitus paikkojen vaihtamisesta läikäytti monta maljaa yli äyräiden. Ensimmäistä kertaa sitten 1990-luvun alun Moskovassa nähtiin suuria joukkomielenosoituksia. Vaikka ne eivät vielä koskeneet kovin suurta osaa väestöstä, jäivät tapahtumat silti muhimaan pinnan alle.

Putinin ensimmäisen presidenttikauden (2000-2008) aluksi ihmisille riitti, että valtion asiat saatiin kutakuinkin järjestykseen ja palkat ja eläkkeet maksettua. Putinin politiikan ytimeksi tuli konservatiivinen vakauden ja järjestyksen palauttaminen. Vuoteen 2008 jatkuneen nousukauden ajan tämä linja vastasi väestön enemmistön mielikuvaa ja myös kokemusta hyvästä politiikasta. Venäläiset keskittyivät demokraattisen kansalaisyhteiskunnan rakentamiseen sijaan vaurastumiseen ja kulutusyhteiskunnan rakentamiseen. Siihen Putinin politiikka näytti tarjoavan uskottavimman vaihtoehdon.

Vuosi 2008 toi kuitenkin uusia elementtejä politiikkaan. Dmitri Medvedevin valinta presidentiksi nosti sekä lännessä että Venäjällä odotuksia uudistusmielisemmän aikakauden koittamisesta. Hänen 2010 julkaisemansa puheenvuoro "Venäjä, eteenpäin!" näytti täyttävän lupaukset uudistumisesta ja herätti lännessä suorastaan innostusta.

Ympäristö, jossa Venäjän johto operoi, oli kuitenkin muuttunut jo aiemmin. Elokuussa 2008 leimahtanut kahdeksan päivän sota Georgian kanssa oli raskas takaisku Medvedevin hymykampanjalle lännessä. Venäjän ulkopolitiikan tappioihin lukeutui myös Yhdysvaltojen päätös

jatkaa ohjuspuolustusjärjestelmän rakentamista ja perustaa uusia sotilastukikohtia mm. Puolaan, Romaniaan ja Bulgariaan. Positiiviseksi saavutukseksi voidaan lukea vuosia jatkuneiden WTO-jäsenyysneuvottelujen päätyminen myönteiseen ratkaisuun.

Vuoden 2008 finanssikriisi kavensi huomattavasti Venäjän sisäpoliittista liikkumavaraa, kun sen talouden kasvu kääntyi ensin jyrkkään 9 % laskuun ja siitä toivuttuaan jäi toivottua alemmalle alle 5 % BKT tasolle. Ensimmäistä kertaa lähes kymmeneen vuoteen hallitseva eliitti ajautui vakaviin erimielisyyksiin. Ne kärjistyivät yhteentörmäykseen elvyttävää talouspolitiikkaa ajaneen Putinin johtaman hallituksen enemmistön ja tiukkaa finanssipolitiikkaa edustaneen ja tiittävästi siksi myös armeijan modernisaatioon budjetoitujen miljardien mielekkyyden kyseenalaistaneen finanssiministeri Aleksei Kudrinin välille. Kriisi päättyi Medvedevin potkuihin Kudrinille.

Hidastuneen talouskasvun vuoksi Venäjän johdolla ei ole enää entiseen tapaan vapaita resursseja ostaa jakopolitiikalla kansalaisten ja erityisesti keskiluokan suosiota. Yhtäältä osa keskiluokkaa on jo saavuttanut sen, mitä sillä on nykyisin edellytyksin saavutettavissa (vaurastuminen), mutta toisaalta sen toiveet yhteiskunnallisen kehityksen suunnasta ovat eriytyneet. Osittain tämä johtuu siitä, että itse keskiluokka on jakautunut asemaltaan useampaan eri ryhmään.

Ensimmäiseen ryhmään voidaan lukea vanhaan keskiluokkaan kuuluvat valtionyritysten ja julkisen sektorin ylemmät toimihenkilöt. Hallinnollisten resurssien käyttäjinä heillä on

ollut tilaisuus hyödyntää asemansa taloudellisesti sekä laillisin että laittomin keinoin. Vallitsevan tilanteen edunsaajina he ovat muodostaneet yhteiskunnan konservatiivisen, vakautta säilyttävän tukijoukon ytimen.

Toinen ryhmä ovat vanhan keskiluokan alemman kerrostumaan kuuluvat, joista suurin osa työskentelee opetuksen, julkisen terveydenhuollon ja alemmissa kunnallisissa ja valtiollisissa virkatehtävissä sekä valtionyrityksissä. Heidän asemansa on ollut ristiriitainen. Vaikka he eivät ole vaurastuneet merkittävästi, ovat he tähän asti kuitenkin arvostaneet sitä, että palkkoja on korotettu ja ne on maksettu ajallaan. Yhtäältä heidän asemansa on riippuvainen vakauden säilyttämisen politiikasta, mutta toisaalta he kohtaavat usein myös järjestelmän nurjat puolet, sosiaalivaltion rapautumisen sekä esimiestensä ja yleisemminkin vallankäyttäjien laittomuudet ja korruptio.

Uusi ilmiö on keskiluokan kolmannen, asemaltaan vallasta riippumattoman tai siitä piittaamattoman ryhmän synty. Se muodostuu heterogeenisestä joukosta ihmisiä, jotka eivät työskentele suoraan valtionjohtoisissa yrityksissä tai julkisella sektorilla. Alkutilan mielenosoituksissa näkyvästi esillä olleiden opiskelijoiden lisäksi siihen kuuluu perinteistä älymystöintelligentsijaa, kuten kirjailijoita ja esiintyviä taiteilijoita, sekä uutta luovaa keskiluokkaa, itsenäisiä yrittäjiä ja ammatinharjoittajia.

Erityisesti tälle ryhmälle korruptio, virkamiesten mielivaltainen toiminta, eriarvoisuus lain edessä ja autoritaarinen hallitsemistapa näyttäytyvät räikeästi sen arvojen ja intressien vastaisina. Sille autoritaarinen hallinto ja samalla tiettyyn rajaan asti siedettävissä olleet vallan väärinkäytökset eivät näyttäydy vaurastumisen takaavana vakauden tuojana, vaan esteenä jo vaurastuneen keskiluokan etenemismahdollisuuksille ja täysivaltaisuudelle.

Vaikka Medvedevin presidenttiyttä ei voikaan pitää suurten uudistusten kautena, muutti vuonna 2008 alkanut kehitys Venäjän poliittisen tilanteen tavalla, joka näkyi myös äskeisissä presidentin

vaaleissa. Vakauden ja ihmisten sosiaaliset oikeudet kytkeneestä Putinista tuli nyt myös laman kurittamaksi joutuneiden eläkeläisten ja työväen presidentti. Hänen hallituksensa interventioilla pelastettiin tehtaita joutumasta lakkautetuksi ja taattiin satojen tuhansien ihmisten työpaiikat. Uuden keskiluokan teemojen, vapauden ja oikeuksien lisäämisen sijaan Putin lupasi vaalikampanjassaan vakautta painottavaan valtiojohtoiseen politiikkaan perustuvaa parempaa sosiaalivaltiota, korotettuja eläkkeitä, parempaa koulutusta ja terveydenhoitoa.

Putinin sanoma vetosi suuriin massoihin, kun taas ulkoparlamentaarinen oppositio puhui asioista, jotka olivat pääasiassa yhä melko pienilukuisen keskiluokan teemoja. Hyvinvointivaltiota koskevat kysymykset eivät yksinkertaisesti ole kuuluneet opposition päiväjärjestykseen duumassa olevaa vasemmistoa lukuun ottamatta. Uuden keskiluokan vaatimukset ovat liittyneet ensi sijassa laillisuusyhteiskunnan vahvistamiseen, mahdollisuuden kasvattaa tuloja, johon liittyy 13 % tasaveron tukeminen, mahdollisuuden yritystoimintaan viranomaisten häiritsemättä ja ilmaisunvapauteen.

Niin paljon talven tapahtumat ovat kuitenkin Putinia ja hänen taustajoukkojaan koskettaneet, että joihinkin uudistuksiin on jo ryhdytty. Niihin kuuluvat mm. puolueiden rekisteröinnin helpottaminen ja paluu vaaleilla valittuihin kuvernööreihin. Putinin puheisiin on myös kirjoitettu uusia elementtejä demokratian, perustuslaillisten oikeuksien ja vapauksien kunnioittamisesta. Silti on ilmeistä, ettei uusvanha presidentti koe kovin suuria paineita syvällisempien uudistusten tekemiseen.

Helsingissä 22.5.2012

Markku Kangaspuro